Rikosoikeuden professori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
6.2.2019

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 175/2018 vp** eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

Aluksi

Olen ollut asiakohdassa mainitusta hallituksen esityksestä eduskunnan lakivaliokunnan kuultavana 6.2.2019 ja toimittanut valiokunnalle tuolle päivälle päivätyn kirjallisen asiantuntijalausunnon. Mainitussa lausunnossa muun muassa esitettiin, että HE:ssä 175/2018 vp ehdotettua rikoslain 2 c luvun 5 §:n muutosta ei tulisi toteuttaa rikoksen alle 21-vuotiaana tehneitä koskevin osin, koska ehdotettu muutos johtaisi lapsiin ja nuoriin kohdistuvien tosiasiallisten vapaudenmenetysaikojen pidentymiseen nykyisestä. Mainittu näkemys vastaa eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnossa 56/2018 vp esitettyä samoin kuin asiakohdassa mainittua hallituksen esitystä koskevassa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 22.1.2019 toimittamassani lausunnossa esitettyä.

Esitän tässä lisälausunnossa vaihtoehtoja mahdollisiksi säännösmuotoiluiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:ksi, joissa pyritään ottamaan huomioon se, että HE:ssä 175/2018 vp ehdotettua muutosta ei toteutettaisi rikoksen alle 21-vuotiaana tehneitä koskevin osin. Selvyyden vuoksi on vielä tässä yhteydessä toistettava, että en sinänsä pidä HE:ssä 175/2018 vp ehdotettua rikoslain 2 c luvun 5 §:n muutosta miltään osin perusteltuna.

Rikoslain 2 c luvun 5 §:n mahdollinen muotoilu

Seuraavassa hahmotellaan kolmea vaihtoehtoista mallia rikoslain 2 c luvun 5 §:n muotoilulle siten, että HE:ssä 175/2018 vp ehdotettua muutosta ei toteutettaisi rikoksen alle 21-vuotiaana tehneitä koskevin osin. On huomattava, että rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentti on jo tällä hetkellä melko vaikeaselkoinen eikä sen selkeyttä sinänsä ole omiaan lisäämään se, että se eri murto-osien lisäksi sisältäisi erilaisia määräaikoja. Tämä saattaisi perustella säännöksen laajamittaisempaa uudistamista.

1. malli. – Ensimmäisessä mallissa hahmotellaan muotoilua, jossa säännöksen perusrakenne säilytettäisiin ennallaan. Tällöin muutettaisiin vain säännöksen 2 momenttia säännöksen 1 ja 3 momentin säilyessä ennallaan. Säännöksen 2 momentin voisi tämän mallin mukaisesti muotoilla esimerkiksi seuraavasti:

– – –

> Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden *viiden* vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. *Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomittu vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu yksi kolmasosa*. *Kahden viimeksi mainitun määräosan* soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden *viiden tai* kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä – –.

– – –

Muotoilu vastaa soveltuvin osin muotoilua, jota on ehdotettu lakialoitteessa (LA) 16/2016 vp. Pulmalliseksi nähdäkseni tässä muotoilussa muodostuisi sääntelyn vaikeaselkoisuus samoin kuin se, että rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentista tulisi huomattavan laaja.

2. malli. – Rikoksen alle 21-vuotiaana tehneitä koskeva ehdonalaista vapauttamista koskeva sääntely voitaisiin myös erottaa omaksi momentikseen, millä sinänsä olisi tosin hieman laajempia – lähinnä teknisluonteisia – vaikutuksia säännöksen rakenteeseen, joskin sääntely olisi myös nähdäkseni selkeämpää. Säännös voitaisiin muotoilla esimerkiksi seuraavasti (kysymys olisi rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2–4 momentista säännöksen 1 momentin jäädessä ennalleen – samalla säännöksen nykyinen 3 momentti siirtyisi 5 momentiksi):

– – –

> Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet.

Määräaikaista vankeusrangaistusta kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen[, jollei 9 §:n muusta johdu], kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet. Rikoksen kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehnyt vanki, joka ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu yksi kolmasosa.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen lievempien määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden viiden tai kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja tämän luvun 12 §:n 1 momentissa tarkoitetusta määräosasta. (10.12.2010/1099).

– – –

3. malli: Kolmantena vaihtoehtona voidaan hahmotella mallia, jossa ehdonalaisen vapauttamisen ”perusmääräosista” säädettäisiin rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentissa ja ”vankeinhoidollisesti ensikertalaisten” määräosista 3 momentissa. Tällainen säännös voitaisiin muotoilla esimerkiksi seuraavasti:

– – –

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet.

Vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomittu vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu yksi kolmasosa.

Edellä 3 momentissa tarkoitettujen määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden viiden tai kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118

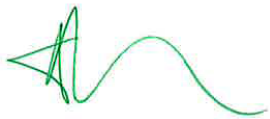
§:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja tämän luvun 12 §:n 1 momentissa tarkoitetusta määräosasta. (10.12.2010/1099).

– – –

Tämä malli vastaisi käytännössä ensimmäistä mallia, mutta sääntely olisi nähdäkseni selkeämpää, koska eri tilanteet olisi erotettu omiksi momenteikseen. Tässäkin mallissa säännöksen 1 momentti säilyisi ennallaan ja säännöksen nykyinen 3 momentti siirtyisi 5 momentiksi.

Lopuksi. – Nähdäkseni selkein vaihtoehto olisi uudistaa jo valmiiksi monimutkaisen rikoslain 2 c luvun 5 §:n rakennetta siten, että eri tilanteita koskeva sääntely erotettaisiin omiksi momenteikseen, mikä tarkoittaa, että edellä hahmoteltu 1. malli ei olisi kaikkein selkein tai tarkoituksenmukaisin. Johdonmukaisinta nähdäkseni olisi säätää kaikista rikoksen alle 21-vuotiaana tehneisiin sovellettavista tilanteista omassa momentissaan, mikä tarkoittaisi 2. mallin omaksumista, joskin tällöin säännöksen 4 momentti muodostuisi hieman haastavammaksi kuin 3. mallissa.

Helsingissä 6.2.2019

Sakari Melander
Rikosoikeuden professori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi